15
පාඩම

මිහිරි වදනින් අනුන් සනසමු

(සුභාසිත සූත්‍රය)

එක් සමයක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර අනේපිඬු සිටුතුමාගේ ජේතවනාරාමයෙහි වැඩ වෙසෙන සේක. එහි දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මහණෙනි'යි, භික්ෂූන් ඇමතු සේක. ඒ භික්ෂූහු ස්වාමීනී යැයි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් දුන්හ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ.

මහණෙනි, අංග හතරකින් යුත් වචනය සුභාෂිතයක් හෙවත් මැනවින් කියන ලද වචනයක් වන්නේ ය. දුර්භාෂිතයක්, නරක වචනයක් නොවන්නේ ය. එසේ ම නිවැරැදි වචනයක් මෙන් ම නුවණැත්තන්ගේ අපවාදයට ලක් නොවන වචනයක් ද වන්නේ ය. ඒ කවර අංග සතරකින් යුත් වචනයක් ද යත්,

''මහණෙනි, මේ සස්නෙහි භික්ෂුවක් සුභාෂිතයක් ම කියයි. දුර්භාෂිතයක් නොකියයි. දැහැමි වචනයක් ම කියයි. නොදැහැමි වචන නොකියයි. ප්‍රිය වචනයක් ම කිය යි. අප්‍රිය වචන නොකියයි. සත්‍ය වචනයක් ම කියයි. මුසාවක් නොකියයි. මහණෙනි, මෙකී අංග සතරකින් යුක්ත වචනය සුභාෂිතයක් වෙයි. දුර්භාෂිතයක් නොවෙයි. නිවැරදි වචනයක් ද නුවණැත්තන්ගේ ගැරහීමට ලක් නොවන වචනයක් ද වෙයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනතුරුව මෙසේ ද වදාළ සේක. බුද්ධාදී සත්පුරුෂයෝ සුභාෂිතය උතුම්ම වචනය යැයි පැවසූහ. දැහැමි වචන ම කිවයුතු ය. අදැහැමි වචන නොකිව යුතු ය. එය දෙවැන්නයි. ප්‍රිය වචනම කිව යුතු ය. අප්‍රිය වචන නොකිව යුතු ය. එය තුන් වැන්නයි. සැබෑවක්ම කිව යුතු ය. මුසා බස් නොකිව යුතු ය. ඒ සිවු වැන්න යි.

ඉක්බිති ආයුෂ්මත් වංගීස තෙරණුවෝ හුනස්නෙන් නැගිට සිවුරු ඒකාංස කරගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත ඇඳිලි බැඳගෙන "ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මටත් කරුණක් වැටහේ, මටත් කරුණක් වැටහේ යැයි බුදුරදුන්ට සැලකළ හ. එවිට බුදුරජාණන් වහන්සේ ඔබට වැටහෙන දේ පවසන්නැයි වදාළ සේක. එවිට ආයුෂ්මත් වංගීස තෙරණුවෝ බුදුරදුන් හමුවේ සුදුසු ගාථාවලින් බුදුන්ගේ දේශනාවට මෙසේ ප්‍රසංශා කළ හ.

> ''තමෙව වාචං භාසෙය්‍ය, යායත්තානං න තාපයෙ;
> පරෙචන විහිංසෙය්‍ය, සා වෙ වාචා සුභාසිතා''

යම් වචනයක් කරණකොට ගෙන තමාත් නොතැවෙන්නේ ද අනුනුත් නොවෙහෙසෙන්නේ ද ඒ වචනය ඒකාන්තයෙන් ම සුභාෂිතයකි. එබඳු වචනය ම කිව යුත්තේ ය.

"පියවාචමෙ භාසෙය්‍ය යා වාචා පතිනන්දිතා
යං අනාදාය පාපානි පරෙසං භාසතෙ පියං"

යම් වචනයක් කවුරුත් ප්‍රිය කරන්නේ ද ඒ ප්‍රිය වචනම කිව යුත්තේ ය. අනුන්ට අප්‍රිය පවිටු වචන නොගෙන ප්‍රිය වචන ම ගෙන කථා කළ යුත්තේ ය.

"සච්චං වෙ අමතා වාචා, එස ධම්මො සනන්තනො;
සච්චෙ අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච, ආහු සන්තො පතිට්ඨිතා"

සත්‍ය වචනය ඒකාන්තයෙන්ම අමා වචනය යි. යන මෙය ඉතා පැරණි සනාතනික ධර්මයකි. වචන කීමෙහි දී සත්පුරුෂයෝ සත්‍යයෙහි ද අර්ථයෙහි ද ධර්මයෙහි ද පිහිටා කතා කරති යි කියති.

"යං බුද්ධො භාසතී වාචං, ඛෙමං නිබ්බානපත්තියා;
දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, සා වෙ වාචානමුත්තමා"ති.

බුදුරජාණන් වහන්සේ නිවනට පැමිණීම පිණිස ද දුක් කෙළවර වීම පිණිස ද හේතුවන යම් උතුම් වචනයක් වදාරණ සේක් ද එය වචන අතුරින් උතුම් ම වචනය වන්නේ ය.

මෙම සූත්‍රයෙන් විස්තර වන්නේ සුභාෂිතය යි. සුභාෂිතයට විරුද්ධ වචනය දුර්භාෂිතය යි. දුර්භාෂිතය අංග හතරකින් යුක්ත ය. එනම් මුසාවාද, පිසුණා වාචා, ඵරුසා-වාචා, සම්පප්ඵලාප යන අංග හතරයි. එම අංග සතරින් මිදුණු වචනය සුභාෂිතයක් වෙයි. සුභාෂිත යනු මැනවින් කියන ලද දෙයයි. එනම් යහපත ගෙන දෙන වචනය යි. දුබ්භාසිත යනු නරක ලෙස කියන ලද දෙය යි. ඒ අවැඩ සිදු වන වචන යි.

අනවජ්ජා - සුභාෂිතය නිවැරදි වචනයක් වෙයි. එනම් බොරුව, කේලම, ඵරුෂ වචන, නිශ්ඵල වචන යන වැරදිවලින් නිදොස් වචනයක් වෙයි.

අනනුවජ්ජා ච විඤ්ඤූනං - ඔබ කතාකරන වචනය බොරුව කේලම ආදී සතර වරදට අයත් එකක් වුවහොත් එය නුවණැත්තන්ගේ නින්දාවට ලක්වන්නේ ය. ඒවායින් තොර ව සුභාෂිතයෙහි යෙදුණ හොත් නුවණැත්තන්ගේ නින්දාවට ලක් නොවන්නේ ය.

මෙම සූත්‍රයේ සුභාෂිතයේ අංග හතරක් දැක්වෙයි. එනම් ඔබ කියන දේ සුභාෂිතයක් විය යුතු ය. ධර්මය විය යුතු ය. ප්‍රිය දෙයක් විය යුතු ය. සත්‍යයක් විය යුතු ය. මේ ආකාරයෙන් කියන ලද්දේ ද ඉහත කී වැරදි වචනයේ අංග හතරමයි. එනම් සුභාෂිතයක් විය යුතු ය. දුර්භාෂිතයක් නොවිය යුතුයැයි කීයේ පිසුණා වාචා හෙවත් කේලම් නොවන සමගි කරන වචනයක් විය යුතු ය යන්නයි. ධර්මයක් විය යුතුය අධර්මයක් නොවිය යුතු ය යන්නෙන් කියවෙනුයේ සම්ඵප්පලාපයක් නොවිය යුතුය අර්ථවත් වචනයක් විය යුතුය යන්නයි. ප්‍රිය වචනයක් විය යුතුය අප්‍රිය වචනයක් නොවිය යුතුය යන්නෙන් කියවුණේ ප්‍රිය වචනයක් මිස ඵරුෂ වචනයක් නොවිය යුතු බවයි. හතරවැන්නෙන් කියවුණේ සත්‍යයක් ම විය යුතු ය. බොරුවක් නොවිය යුතු ය යන්නයි. මේ අනුව සුභාසිතයක් නම් මේ අංග හතරෙන් යුක්ත විය යුතු ය.

අංගුත්තර නිකායයේ පංචක නිපාතයේ සුභාසිත වාචා සූත්‍රයේ සුභාසිතයක තිබිය යුතු අංග පහක් දැක්වේ.

01. **කාලෙන ච භාසිතා හොති** - **සුදුසු කල්හි හෝ තැනට සුදුසු පරිදි කියූවක් වෙයි.**
02. **සච්චා ච භාසිතා හොති** - **සත්‍යයක් කියූයේ වෙයි.**
03. **සණ්හා ච භාසිතා හොති** - **මට සිලිටුව කියූවක් වෙයි.**
04. **අත්ථ සංහිතා ච භාසිතා හොති** - **අර්ථවත්ව කියූවක් වෙයි.**
05. **මෙත්ත චිත්තෙන ච භාසිතා හොති** - **මෙත් සිතින් කියූවක් වෙයි.**

මේ අංගයන්ගෙන් යුතුව කියූ දෙය සුභාෂිතයක් වෙයි. නිවැරදි වචයක් වෙයි. ඥාණවන්තයනගේ නිග්‍රහයට ලක් නොවේ.

කිවයුතු දේ සහ නොකිව යුතු දේ

අප මෙකෙත් කතාකළේ කිවයුතු දේ සහ නොකිවයුතු දේ ගැන ය. කිවයුතු දේ සුභාෂිතය යි. නොකිවයුතු දේ දුර්භාෂිතය යි. දිනක් අභය රාජ කුමාරයා "ස්වාමීනි, ඔබ වහන්සේ කෙනෙකුට අප්‍රිය අමනාප වචනයක් වදාරණ සේක් දැයි බුදුරදුන්ගෙන් ඇසීය. ඊට පිළිතුරු දෙමින් උන්වහන්සේ තමන් කියන සහ නොකියන දේ පිළිබඳ ව කරුණු හයක් වදාළ සේක.

01. යම් වචනයක් සිදු නොවූවක් ය. මුසාවක් ය අවැඩ දායක වූවක් ය. එය අනුන්ට අප්‍රිය අමනාප වචනයක් යැයි ද දනී නම් තථාගතයන් වහන්සේ එම වචනය නොපවසති.

02. යම් වචනයක් සිදුවූවක් ය. සත්‍යයක් ය. එහෙත් කීම අවැඩදායකය. එය ද අනුන්ට අප්‍රියය අමනාපයැයි දනිත් නම් තථාගතයන් වහන්සේ එම වචනය ද නොපවසති.

03. යම් වචනයක් සිදුවූවක් ය. ඇත්තක් ය. වැඩදායක ය. එය ද අනුන්ට අප්‍රියය. අමනාපය යැයි දනිත් නම් එහි දී තථාගතයන් වහන්සේ එයට කාලය දන සුදුසු නම් පමණක් වදාරණ සේක.

04. යම් වචනයක් සිදුනොවූවක් ය. අසත්‍යක් ය. අවැඩදායක යැයි දනිත්නම් එය අනුන්ට ප්‍රිය මනාප වුවත් තථාගතයන් වහන්සේ නොපවසන සේක.

05. යම් වචනයක් සිදු වූවක් ය. ඇත්තක් ය. එහෙත් අවැඩදායක යැයි දනිත්නම් එය අනුන්ට ප්‍රිය මනාප වුවත් තථාගතයන් වහන්සේ එම වචනය ද නොපවසන සේක.

06. යම් වචනයක් සිදුවූවක් ය. ඇත්තක් ය. වැඩදායක යැයි දනිත්නම් එය අනුන්ට ද ප්‍රිය මනාප වුවත් එහි දී තථාගතයන් වහන්සේ කල් බලා සුදුසු නම් පමණක් වදාරණ සේක. ඒ මන්ද යත් රාජකුමාරය තථාගතයන් වහන්සේට සත්වයන් කෙරෙහි අනුකම්පාවක් ඇති හෙයිනි.

මේ අනුව බුදුරජාණන් වහන්සේ සිදු නොවූ දෙයක්, අසත්‍යවූ දෙයක් හෝ අවැඩ දායකවූ දෙයක් කිසිසේත් නොවදාරති. සිදු වූ සත්‍ය වූ වැඩ දායක වූ යන සියලු යහපත් ලක්ෂණයන්ගෙන් යුත් දෙයක් වුව ද උන්වහන්සේ පවසන්නේ ඒ වෙලාවට ඒ අවස්ථාවට සුදුසු නම් පමණකි. එය අසන්නාට ප්‍රිය ද අප්‍රිය ද යන්න උන්වහන්සේ නොසලකති. උන්වහන්සේ එසේ කරන්නේ සත්වයන් කෙරෙහි අනුකම්පාව ඇති නිසා යැයි පැවසීමෙන් කියවෙන්නේ ඇත්ත වුවත් කීමෙන් මිනිසුන්ට හානියක් සිදු වීමට ඉඩ ඇති බැවිනි.

අප දැනගත් සියලු දේ කීම සුදුසු ද?

දිනක් වස්සකාර නම් මගධ මහාමාත්‍යවරයා බුදුරදුන් වෙත පැමිණ මෙසේ පැවසී ය. පින්වත් ගෞතමයන් වහන්ස, යම් කිසිවෙක් තමන් දුටු දෙයක් මම මෙය දුටුවෙමියි කියයි නම් එහි වරදක් නැත. ඇසූ දෙයක් ඇසුවෙමි'යි කියයි නම්, නාසයෙන් දිවෙන් කයින් දැන ගත් දෙයක් මම මෙය දැන ගතිමි'යි කියයි නම් හෝ සිතට සිතුණු දෙයක් මට මෙය සිතුණේ යැයි කියයි නම් එසේ කීමෙහි කිසිවරදක් නැත යනු මගේ පිළිගැනීම ය"

වස්සකාර බමුණා මෙසේ පැවසූ විට බුදුරජාණන් වහන්සේ "බ්‍රාහ්මණය මම දුටු සෑම දෙයක් ම කිව යුතු යැයි ද නොකියමි. නොකිය යුතු යැයි ද නොකියමි. ඇසුණු සෑම දෙයක් ම නාසයට දිවට කයට දැනුණු සෑම දෙයක් ම හෝ සිතට සිතුණු සෑම දෙයක් ම කිව යුතු යැයි ද නොකියමි. නොකිව යුතු යැයි ද නොකියමි.

බ්‍රාහ්මණය, දුටු යමක් කීමෙන් අකුසල ධර්ම වැඩෙයි නම් කුසල ධර්ම පිරිහේ නම් එවැනි දුටු දේ නොකිව යුතුයැයි කියමි. යම් කිසි දුටු දෙයක් කීමෙන් අකුසල ධර්ම පිරිහේ නම් කුසල ධර්ම වැඩේ නම් එවැනි දුටු දේ කිවයුතු යැයි කියමි.

ඇසූ යම් දෙයක්, නාසයට, දිවට හෝ කයට දැනුණු යම් දෙයක් නැතහොත් සිතට සිතුණු යම් දෙයක් පැවසීමෙන් අකුසල ධර්ම වැඩේ නම් කුසල ධර්ම පිරිහේ නම් එසේ ඇසුණු දැනුණු සිතුණු දේ නොකිව යුතුයැයි කියමි. ඒවා පැවසීමෙන් අකුසල ධර්ම පිරිහේ නම් කුසල ධර්ම වැඩේ නම් එබඳු ඇසුණු, දැනුණු, සිතුණු දේ කිවයුතු යැයි කියමි"යි වදාළ සේක.

මෙසේ අප කතාබහේ දී බොරු කේළම් පරුෂ වචන සම්පප්ප්‍රලාප යන දුර්වචනවලින් වැළකිය යුතු ය. අසභ්‍යවචන අප්‍රිය වචනවලින් වැළකිය යුතු ය. මට සිළුටු ප්‍රිය වචනයෙන් කතා කළ යුතු ය. දහම් දෙසීමේ දී අසන්නාට ප්‍රිය වෙන්නට යැයි කියා අභූත, අසත්‍ය, අවැඩදායක, ශ්‍රමණයන් වහන්සේට නොගැලපෙන වචන නොපැවසිය යුතු ය. ඇසුණු පමණින් දැනුණු පමණින් සිතුණු පමණින් කටට ආ පමණින් කිසිවක් නොකිව යුතු ය. ප්‍රිය වචන දැහැමි වචන කථා කිරීම භික්ෂූන් වහන්සේ නමකගේ අනිවාර්ය ලක්‍ෂණයක් බව සිත තබා ගත යුතු ය.

අභ්‍යාස

01. වචනයක් සුභාෂිතයක් වීමට සම්පූර්ණ විය යුතු අංග මොනවා ද?
02. බුදුරජාණන් වහන්සේ පවසන දේ සහ නොපවසන දේ පැහැදිලි කරන්න.
03. ප්‍රිය වචන කථාකරන භික්ෂූන් වහන්සේ කාගේත් ප්‍රසාදයට ලක්වේ යන මැයෙන් ශිෂ්‍ය සමිතියට කතාවක් පිළියෙල කරන්න.